

Elemen Geografi dalam Pentafsiran Perkataan *al-Rayhan* (الرَّيْحَانُ) dalam Surah *Al-Rahman*

Geographic Elements in Interpreting the Word al-Rayhan (الرَّيْحَانُ) in Surah Al-Rahman

Saipol Barin Ramli¹ & Ahmad Fikri Hj.Husin²

¹Fakulti Bahasa & Komunikasi, Universiti Pendidikan Sultan Idris, 35900, Tanjong Malim, Perak.

²Fakulti Bahasa & Linguistik, Universiti Malaya, 50603 Kuala Lumpur.

e-mel: saipolbarin@fbk.upsi.edu.my

Abstrak

Kepelbagaian variasi istilah yang terdapat dalam Al-Qur'an Al-Karim memerlukan kepada penjelasan yang terperinci khususnya kepada penutur kedua bahasa ini. Terdapat beberapa istilah dalam Al-Qur'an Al-Karim yang diterjemahkan kepada dua maksud yang berbeza seperti perkataan *al-Rayhan* (الرَّيْحَانُ) dalam surah *al-Rahman*. Perkataan *al-Rayhan* ini diterjemahkan sebagai pokok selasih (الحَبَقُّ) atau nama saintifiknya *ocimum bassilicum* dan pokok al-As (الْأَسُّ) atau nama saintifiknya *myrtus communis*. Situasi ini berlaku adalah disebabkan oleh faktor perkembangan agama Islam dan bahasa Arab ke seluruh pelusuk dunia. Oleh itu adalah perlu untuk memberi penjelasan yang tepat terhadap perihalan dwi-terjemahan perkataan ini bagi mengelakkan sebarang kekeliruan dalam memahami isi kandungan Al-Qur'an Al-Karim. Kajian ini melihat bagaimana elemen geografi berperanan bersama-sama dengan bidang tafsir, hadith dan leksikografi Arab dalam mentafsirkan ayat-ayat tertentu dalam Al-Qur'an Al-Karim. Kajian ini menggunakan metode historis dan metode dokumentari yang mengaplikasikan kaedah pengumpulan data secara kualitatif. Kedua-dua metodologi ini mempraktikkan kaedah kajian perpustakaan dan tinjauan luar. Hasil gabungan fakta dari semua bidang telah dapat mengenal pasti makna sebenar atau yang hampir terhadap perkataan *al-Rayhan* dalam surah *al-Rahman*.

Kata kunci Elemen Geografi, Pokok *al-Rayhan* (الرَّيْحَانُ), Ilmu Tafsir, Surah *al-Rahman*

Abstract

The diversity of terms in the Al-Quran Al-Karim require a detailed explanation especially for those who have Arabic as their second language. There are several terms in the Qur'an al-Karim that has been translated into more than one meaning. For example, word *al-Rayhan* (الرَّيْحَانُ) in the surah *al-Rahman* has been translated as basil tree (الحَبَقُّ) with a scientific name *ocimum bassilicum* and *al-As* tree (الْأَسُّ) with a scientific name *myrtus communis*. This situation occurred due to the spread of Islamic knowledge and Arabic language to all corners of the world. Therefore, it is necessary to explain dual description of translation found in the Qur'an al-Karim to avoid confusion in understanding the contents of Al-Quran Al-Karim. This study discusses how the geographical areas acts together with the field of tafsir, hadith and Arabic lexicography in the interpretation of certain verses of Al-Quran Al-Karim. The data was collected qualitatively using two different methods, the historical method and the documentary method. Both methods are carried out using two different approaches, the library research and external reviews. The combined results from all areas of the facts in this study is expected to obtain the actual or an almost similar meaning of world *al-Rayhan* in surah *al-Rahman*.

Keywords Element of Geographic, *al-Rayhan* Tree (الرَّيْحَانُ), Code Interpretation, Surah *al-Rahman*

PENGENALAN

Menurut Abu Ubaidat (1954:253), perkataan *al-Rayhan* (الرَّيْحَانُ) disebut dua kali sahaja dalam Al-Qur'an Al-Karim dengan makna yang berbeza antara satu sama lain. Makna pertama perkataan *al-Rayhan* (الرَّيْحَانُ) merujuk kepada maksud rezeki, penghormatan kepada penghuni syurga dan anak seperti yang terdapat dalam surah *al-Waqi'at* ayat ke-89. Manakala makna kedua perkataan *al-Rayhan*

(الرَّيْحَانُ) ini pula merujuk kepada maksud tumbuh-tumbuhan atau nama sejenis tumbuh-tumbuhan seperti yang terdapat dalam surah *al-Rahman* ayat ke-12.

Walaupun perkataan (الرَّيْحَانُ) ini disebut secara khusus dalam surah *al-Rahman*, tetapi perkataan ini masih menjadi perbincangan dalam kalangan pakar bahasa Arab dan ahli tafsir. Keadaan ini berlaku kerana tumbuhan tersebut adalah dari jenis tumbuhan yang terdapat dalam syurga dan terdapat dwi penggunaan perkataan tersebut dalam kalangan masyarakat Arab iaitu merujuk kepada maksud pokok selasih atau pokok al-As. Kebanyakan tafsir dan terjemahan Al-Qur'an Al-Karim merujuk perkataan (الرَّيْحَانُ) sebagai pokok selasih seperti naskhah terjemahan Al-Qur'an Al-Karim edisi cetakan Raja Fahd Arab Saudi (2011). Manakala tafsir perkataan (الرَّيْحَانُ) sebagai pokok al-As dapat dilihat dalam naskhah cetakan tafsir yang merujuk kepada tafsir Imam al-Zajjaj (1988) dari cetakan negara Mesir dan Iraq. Selain itu, terdapat juga naskhah terjemahan Al-Qur'an Al-Karim yang mengekalkan perkataan (الرَّيْحَانُ) *al-Rayhan* dalam terjemahan mereka seperti naskhah terjemahan Al-Qur'an Al-Karim oleh Pustaka Saba. Keadaan dwi-istilah terjemahan yang terdapat dalam situasi ini boleh menyebabkan kekeliruan dalam kalangan pembaca Al-Qur'an Al-Karim yang bukan dari penutur asal bahasa Arab.

Kajian ini memperlihatkan bagaimana elemen geografi digunakan bersama-sama dengan beberapa disiplin ilmu yang lain berperanan dalam membantu pentafsiran terhadap perkataan (الرَّيْحَانُ) dalam surah *al-Rahman*. Untuk menghasilkan dapatan kajian tersebut, analisis perbandingan telah dilakukan terhadap aspek-aspek berikut:

- i. Leksikografi Arab terhadap perkataan (الرَّيْحَانُ), (الْحَبِيقُ) dan (الْأَس).
- ii. Penggunaan perkataan (الرَّيْحَانُ) dalam hadith Nabi S.A.W.
- iii. Philologi Arab terhadap sejarah perkembangan bahasa Arab dan penggunaan perkataan (الرَّيْحَانُ) dalam kalangan masyarakat Arab.
- iv. Habitat geografi dan kegunaan pokok (الْحَبِيقُ) dan (الْأَس) yang mirip kepada pokok (الرَّيْحَانُ).

PERKATAAN (الرَّيْحَانُ) DALAM AL-QUR'AN AL-KARIM

Perkataan (الرَّيْحَانُ) disebut sebanyak dua kali dalam Al-Qur'an Al-Karim dengan makna yang berbeza antara satu sama lain. Makna perkataan (الرَّيْحَانُ) yang pertama ialah merujuk kepada makna rezeki, penghormatan kepada penghuni syurga dan anak seperti yang terdapat dalam surah *al-Waqi'at* ayat ke-89. Firman Allah S.W.T:

(فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّةُ نَعِيمٍ)

Maksudnya: Maka (dia akan beroleh) rehat kesenangan dan rahmat kesegaran (rezeki), serta syurga kenikmatan. (56:89)

Menurut Abu Ubaidat (1954: 253), perkataan (الرَّيْحَانُ) dalam ayat ini bermaksud rezeki (الرِّزْقُ) dan boleh juga ditafsirkan sebagai penghormatan untuk penghuni syurga (تَحَبُّةٌ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ). Selain itu, menurut al-Zabidiy (1965:416), perkataan (الرَّيْحَانُ) juga merujuk kepada makna anak (الْوَلَدُ) berdasarkan hadith yang diriwayatkan oleh Imam Ahmad bin Hanbal (1995:26768), sabda Nabi S.A.W:

رَعَمَتِ الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةَ حَوْلَهُ بِنْتُ حَكِيمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ وَهُوَ مُحْتَضِرٌ أَحَدَ ابْنَيْ ابْنَتَيْهِ، وَهُوَ يَقُولُ: "وَاللَّهِ إِنَّكُمْ لَتُبْحَلُونَ وَتُجَبُّونَ وَتُجْهَلُونَ، وَإِنَّكُمْ لَمِنْ رَيْحَانِ اللَّهِ تَعَالَى".

Maksud hadith: Diriwayatkan dari seorang wanita solehah Khaulat bint Hakim r.a: Sesungguhnya Nabi S.A.W telah keluar dan memeluk salah seorang daripada anaknya dan bersabda: Demi nama Allah, sesungguhnya kamu akan menjadikan (ibu bapa) (seorang yang) bakhil, penakut dan jahil. Dan sesungguhnya kamu ini adalah anak (rezeki) dari Allah.

Makna kedua perkataan (الرَّيْحَانُ) merujuk kepada makna tumbuh-tumbuhan atau nama sejenis tumbuh-tumbuhan seperti dalam firman Allah S.W.T dalam surah *al-Rahman* ayat ke-12:

(وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ)

Maksudnya: Demikian juga terdapat biji-bijian yang ada jerami serta daun dan terdapat lagi tumbuh-tumbuhan yang harum. (55:12)

Terdapat perselisihan pendapat dalam menentukan asal perkataan (الرَّيْحَانُ). Kebanyakan ahli leksikografi Arab seperti al-Faiyumiyy (1977:243) berpendapat bahawa perkataan (الرَّيْحَانُ) berasal dari perkataan (رَيْحَانٌ) yang mana huruf *al-Ya'* berbaris *sukun* (ي) dan huruf *al-Waw* berbaris *al-Fathat* (و) yang di *idgham* dan kemudiannya di *takhfif* sebutan huruf tersebut disebabkan gantian kepada keadaan *al-Tasghir* iaitu (رُيْحَانٌ). Pendapat lain seperti yang dinyatakan oleh Ibn Manzur (1996:5:358), perkataan (الرَّيْحَانُ) adalah berasal dari huruf *al-Ya'* dengan pola kata (فَيْعَالٌ) dan jama' perkataan ini ialah (رِيَّاحِينَ) seperti perkataan (شَيْطَانٌ- شَيْطَانِينَ).

Al-Azhariyy (1976:221) pula berpendapat bahawa perkataan (الرَّيْحَانُ) berasal dari huruf *al-Waw* (و) iaitu (رَيْوَحَانٌ), huruf *al-Waw* ini digantikan dengan huruf *al-Ya'* (ي) disebabkan oleh faktor artikulasi kedudukan huruf yang berhampiran. Huruf *al-Ya'* (ي) pertama di *idgham* dan membentuk perkataan (رَيْحَانٌ). Seterusnya huruf *al-Ya'* ini di *takhfif* bacaannya seperti perkataan (مَيْتٌ- مَيْتٌ) dan (سَيْدٌ- سَيْدٌ).

Pola perkataan (الرَّيْحَانُ) pula berada pada pola kata (فَعْلَانٌ). Huruf *al-Hamzat* (أ) dan huruf *al-Nun* (ن) dalam perkataan ini sebagai huruf imbuhan. Ini kerana *al-Syaddat* (ّ) tidak boleh berada pada huruf imbuhan dan seolah-olah huruf imbuhan tersebut menggantikan kedudukan *al-Syaddat* (ّ) dalam perkataan (الرَّيْحَانُ). Dalam bahasa Arab, perkataan (رَوْحَانٌ) tidak digunakan. Jama' perkataan (الرَّيْحَانُ) ialah (رِيَّاحِينَ) atau (الرَّيْحَانُ).

Menurut al-Faiyumiyy (1977:243) perkataan (الرَّيْحَانُ) dalam ayat ini merujuk kepada semua jenis tumbuh-tumbuhan berbau (مَشْمُومٌ) yang mempunyai bau yang harum. Walau pun begitu, sekiranya perkataan (الرَّيْحَانُ) ini digunakan secara khusus, ia akan merujuk kepada nama sejenis tumbuh-tumbuhan. Al-Zabidiyy (1965:416) pula merujuk perkataan (الرَّيْحَانُ) sebagai sejenis tumbuh-tumbuhan yang mempunyai bau (مَشْمُومٌ) yang harum dalam kalangan jenis bunga-bunga dan sayur-sayuran (بَقْلَةٌ).

Menurut al-Qurtubiy (2006:121), penggunaan perkataan (الرَّيْحَانُ) dalam ayat ini adalah bertujuan untuk menunjukkan keadaan manusia yang selesa dengan haruman tumbuhan tersebut. Kata tunggalnya ialah (رَيْحَانَةٌ). Perkataan (الرَّيْحَانُ) banyak digunakan dalam kalangan masyarakat Arab dengan merujuk kepada sejenis tumbuh-tumbuhan yang mengeluarkan bau yang harum. Perihal ini dapat dilihat dalam ungkapan syair al-Syanfara (1996:34):

بِرِيْحَانَةٍ مِنْ بَطْنِ خَلِيَّةٍ نَوْرَتْ لَهَا أَرْحٌ، مَا حَوْلَهَا
غَيْرُ مُسْتَنْبِتٍ

Maksudnya: Pokok (رَيْحَانَةٌ) yang berbunga di wadi al-Halyat dalam keadaan yang subur. Haruman itu semerbak ke segenap tempat sehigga ke kawasan yang tandus.

Menurut Hamid al-Jasir (2006:20), perkataan (الرِّيْحَانُ) dalam syair ini merujuk kepada pokok selasih yang banyak tumbuh di kawasan *al-Halyat*. *Al-Halyat* ialah nama wadi yang terletak di al-Tumahat Makkah.

Al-Azhariy (1976:5:221) menukilkan pendapat al-Layth yang merujuk perkataan (الرِّيْحَانُ) sebagai *Isim al-Jami'* untuk perkataan (رِيْحَانِيْن) iaitu bunga-bunga yang mengeluarkan bau harum. Untuk sejambak bunga pula ia dikenali dengan (رِيْحَانَةٌ). Perkataan (الرِّيْحَانُ) juga merujuk kepada maksud semua jenis sayur-sayuran yang baru mengeluarkan putik yang berbau harum.

Al-Farra' (1983:3:338) mentafsirkan perkataan (الرِّيْحَانُ) dalam ayat ini dengan maksud daun (الْوَرَقُ). Menurutnya lagi, perbezaan antara perkataan (الرِّيْحَانُ) dengan (الرِّيْحَانُ) ialah (الرِّيْحَانُ) merujuk kepada daun-daun yang ditanam dan boleh dimakan, manakala (الرِّيْحَانُ) pula adalah daun-daun yang tidak boleh dimakan. Menurut al-Jawhariy (1965:1:371) pula, perkataan (الرِّيْحَانُ) merupakan sejenis tumbuh-tumbuhan yang dikenali dalam kalangan masyarakat Arab yang merujuk kepada pokok selasih (الحَيْقُ).

Manakala menurut Abu al-Qasim al-Ghasaniy al-Wazir (1990:252), perkataan (الرِّيْحَانُ) asalnya bermaksud semua jenis pokok dan tumbuh-tumbuhan berbau (مَشْمُومٌ) yang mempunyai bau yang harum. Walau pun begitu, perkataan ini telah digunakan secara meluas yang merujuk kepada sejenis pokok iaitu pokok al-As (الْأَس). Manakala menurut Kokab Diyab (2001:108), pokok al-As adalah antara jenis-jenis pokok yang terdapat dalam spesis pokok (الرِّيْحَانُ).

Ibn Qaiyyum al-Jawziyyah pula menjelaskan (t.t:241) bahawa perkataan (الرِّيْحَانُ) bermaksud semua tumbuh-tumbuhan yang berbau harum. Penggunaan perkataan (الرِّيْحَانُ) ini juga berbeza-beza dalam kalangan masyarakat Arab mengikut negara masing-masing. Penduduk Iraq dan Syam merujuk perkataan (الرِّيْحَانُ) kepada pokok selasih (الحَيْقُ) dari spesis *lamiaceae*. Menurut Ibn al-Wardi (t.t:171), pokok (الحَيْقُ) juga dikenali dengan nama *al-Damiran* (الْضَمِيرَانُ), *al-'Afiqaran* (الْعَفِيقَرَانُ) dan *al-Za'tar* (الزَّعْتَرُ), semuanya ini dikenali dengan nama (الرِّيْحَانُ). Penduduk Maghribi pula merujuk perkataan (الرِّيْحَانُ) kepada pokok al-As dari spesis *myrtaceae*. Menurut al-Asma'iy (1908:54), pokok al-As dikenali oleh penduduk Yaman sebagai pokok al-Hadas (الْهَدَسُ).

Kebanyakan ulama tafsir seperti al-Maraghiy (1946:27:109) dan 'AbdulLatif al-Khayyat (t.t:14:214) merujuk maksud perkataan (الرِّيْحَانُ) dalam ayat ini sebagai semua jenis tumbuh-tumbuhan berbau (مَشْمُومٌ) yang mempunyai bau yang harum. Wahbat al-Zuhayliy (2009:214) dalam tafsirnya menambah, perkataan (الرِّيْحَانُ) juga merujuk kepada maksud daun semua jenis tumbuh-tumbuhan yang mengeluarkan bau yang harum. Selain itu, menurut al-Qanujiy (1992:13:317), perkataan (الرِّيْحَانُ) juga bermaksud sayur-sayuran hijau dan juga bijirin-bijirin yang boleh dimakan. Manakala menurut Abu al-Layth dalam tafsirnya (1993:3:305), perkataan (الرِّيْحَانُ) dalam ayat ini bermaksud rezeki, dan ini adalah bahasa dialek *Hamir* (حَمِيرٌ) yang merujuk kepada bahasa yang digunakan oleh kabilah *Hamir al-Yamaniyat* (حَمِيرُ الْيَمَنِيَّةِ) di Yaman.

Selain itu, terdapat juga hadith Nabi S.A.W yang berkaitan dengan perkataan (الرِّيْحَانُ) yang merujuk kepada sejenis tumbuh-tumbuhan. Hadith yang diriwayatkan dalam Sahih Muslim (1998:2253), sabda Nabi S.A.W:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ عَرِضَ عَلَيْهِ رِيْحَانٌ فَلَا يَرُدُّهُ فَإِنَّهُ خَفِيفُ الْمُحْمَلِ، طَيِّبُ الرِّيحِ.

Maksud hadith: Rasulullah S.A.W telah bersabda: Barang siapa diberikan kepadanya (الرِّيْحَانُ), maka janganlah ditolak kerana ia ringan dibawa dan berbau harum.

Menurut al-Nisaburiy (1998:2253), perkataan (الرِّيْحَانُ) dalam hadith ini merujuk kepada maksud semua jenis tumbuhan-tumbuhan berbau (مَشْمُومٌ) yang mempunyai bau yang harum. Ia juga

merujuk kepada jenis pokok renek yang senang dibawa. Pokok selasih dan pokok al-As adalah menepati ciri-ciri yang dimaksudkan dalam hadith ini. Ini kerana kedua-dua pokok ini dari jenis tumbuhan renek yang ringan, senang dibawa dan berbau harum. Hadith lain tentang pokok raihan (الرَّيْحَانُ) yang dimaksudkan oleh Nabi S.A.W ialah hadith dalam Sahih al-Bukhariy (1997:5427) dari Abu Musa al-'Asy'ariy r.a tentang watak pembaca Al-Qur'an:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الْأَثْرَجَةِ، رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا طَيِّبٌ، وَمَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ، كَمَثَلِ النَّمْرَةِ لَا رِيحَ لَهَا وَطَعْمُهَا حُلْوٌ، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ الرَّيْحَانَةِ، رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الْحَنْظَلَةِ لَيْسَ لَهَا رِيحٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ.

Maksud hadith: Rasulullah S.A.W telah bersabda: Perumpamaan orang mukmin yang membaca Al-Qur'an seperti buah al-Utrujat, baunya wangi dan rasanya enak, dan perumpamaan orang mukmin yang tidak membaca Al-Qur'an seperti buah kurma, tidak berbau tetapi rasanya manis, dan perumpamaan orang munafik yang membaca Al-Qur'an seperti al-Rayhanat, baunya wangi tetapi rasanya pahit, dan perumpamaan orang munafik yang tidak membaca Al-Qur'an seperti buah al-Hanzhalat, tidak berbau dan rasanya pahit.

Menurut Ibn Hajar al-'Asqalaniy (1997:5427), perkataan (الرَّيْحَانَةُ) dalam hadith ini merujuk kepada jenis sayur-sayuran yang berbau wangi tetapi rasanya pahit. Kedua-dua jenis pokok iaitu pokok selasih dan pokok al-As adalah dari jenis tumbuh-tumbuhan renek yang boleh dimakan dan mempunyai rasa yang pahit.

Habitat Geografi Pokok Selasih (الحَبَقُ) dan Kegunaannya

Menurut 'Abd al-Mun'im Fahim al-Hadiy (1998:140), pokok selasih dikenali sejak zaman dahulu lagi. Pokok ini digunakan secara meluas dalam tamadun Yunani. Pokok selasih ini digunakan dalam majlis-majlis keraian dan minum teh cendiakawan Yunani. Ranting dan daun pokok selasih digunakan untuk menghiasi kawasan perkuburan oleh sesetengah tamadun manusia dan ada yang meletakkan daun selasih bersama-sama dengan mayat agar perjalanan ruh mayat tersebut ke alam lain akan menjadi selamat.

Menurut Ahmad Syam al-Din (1991:32), pokok (الحَبَقُ) merupakan jenis tumbuhan darat yang hidup di kawasan Mediterranean di Selatan Eropah dan Timur Afrika. Selain itu, faktor jenis tanah dan tahap kelembapannya menentukan jenis-jenis pokok (الحَبَقُ) ini. Pokok selasih menghijau sepanjang tahun. Pokok ini boleh mencapai ketinggian sehingga 30 sentimeter. Manakala ada juga jenis lain dari pokok ini yang mencapai ketinggian sehingga dua meter. Daun pokok ini berwarna hijau, lembut dan bersifat sejuk. Mengeluarkan bunga berwarna putih yang sangat harum. Daun pokok yang dipetik pada waktu pagi akan dapat mengekalkan kandungan kelembapan dan minyak di dalamnya berbanding jika dipetik pada lewat tengahari.

Menurut Ahmad Qudamat (1982:289), bau dari daun selasih dipercayai dapat menghilangkan rasa pening kepala dan melenakan tidur. Biji selasih pula digunakan sebagai penawar untuk menghilangkan cirit birit, menghilangkan kembung perut, menguatkan organ hati dan penyakit jiwa *melancholia*. Ibn Sina (1999:2:72) pula mencatatkan bahawa daun selasih dapat menyembuhkan penyakit buasir, mabuk laut dan hidung berdarah. Air rendaman dari bunga selasih dapat melegakan senak perut sekiranya diminum secara panas, dan menghilangkan muntah-muntah sekiranya diminum secara sejuk. Daunnya juga dapat menguatkan akar rambut. Selain itu, daun selasih juga dimakan

sebagai ulam, dicampur dengan daging dan dijadikan salad dalam diet pemakanan. Kegunaan lain pokok selasih ialah, daun dan buahnya dijadikan sebagai minyak wangi dan akarnya dijadikan bahan untuk menyamak kulit.

Habitat Geografi Pokok al-As (الأس) dan Kegunaannya

Pokok al-As telah dikenali sejak zaman Firaun di Mesir. Lukisan gambaran ranting pokok ini boleh dilihat pada dinding kubur-kubur lama di Mesir seperti yang terdapat di kawasan perkuburan al-Fayyum. Pokok ini merupakan simbol kepada kegemilangan dan kemenangan dalam kalangan tamadun Yunani. Di sesetengah negara Arab, orang Islam menggunakan ranting pokok al-As sebagai perhiasan di kawasan perkuburan. Selain itu, daun pokok al-As yang sudah kering akan diletakkan dengan kapur barus bersama-sama dengan mayat sebelum dikebumikan. Pokok al-As adalah dari jenis tumbuhan yang menghijau sepanjang tahun dan mengeluarkan bunga berwarna putih kemerahan dan berbau harum. Buahnya pula berwarna kehitam-hitaman apabila sudah ranum dan berwarna kemerah-merahan ketika muda. Ia dimakan secara mentah atau pun dikeringkan untuk dijadikan rempah ratus. Ketinggian pokok ini mencapai antara dua hingga tiga meter.

Menurut Ahmad Syam al-Din (1991:12), pokok al-As hidup di kawasan yang lembab dan terlindung dari cahaya matahari. Pokok ini berasal dari India. Bahagian pokok al-As yang digunakan meliputi bahagian akar, batang, daun, buah dan bunga. Pokok ini banyak terdapat di Homs Syiria. Pokok ini dikenali dengan nama *Rayhan al-Qubur* oleh penduduk di Mesir kuno, *Amusir* oleh bangsa Yunani, *Mu'nath* dalam bahasa Latin, *Marzabaj* dalam bahasa Parsi, *Husan* dalam bahasa Siryaniyyat, *Akhmam* dalam bahasa Ibriyyat, *Marsin* dalam bahasa Arab moden Mesir, *Ariyan* oleh penduduk Asbania dan *al-Bustaniy* oleh penduduk Syam.

Menurut Abu Bakar al-Razy (2000:75), pokok al-As ini digunakan dalam perubatan tradisional dan sebagai makanan tambahan. Antara khasiat pokok al-As ialah dapat menguatkan jantung, melancarkan saluran pernafasan dan edaran darah, mencegah cirit birit, mengembalikan selera makan, dicampurkan dengan minyak zaitun untuk urutan anggota badan, menguatkan akar rambut, menyembuhkan gigitan bisa kala jengking dan dapat mengurangkan kandungan gula dalam badan.

PERBINCANGAN DATA

Berdasarkan makna perkataan (الرَيْحَانُ) yang pelbagai dalam kalangan ahli bahasa, ulama tafsir dan ulama hadith, terdapat perselisihan pendapat dalam menentukan makna (الرَيْحَانُ) seperti yang terdapat dalam surah *al-Rahman*, sama ada merujuk kepada pokok selasih atau pokok al-As. Untuk mendapat maksud sebenar seperti yang digambarkan dalam Al-Qur'an Al-Karim, analisis perbincangan dilakukan seperti dalam Jadual 1.

Jadual 1 Ciri-ciri perbandingan pokok selasih dan pokok al-As

---

Maksud perkataan (الرَيْحَانُ) dalam Al-Qur'an Al-Karim:

Digambarkan sebagai tumbuh-tumbuhan yang berbau harum dan banyak bermanfaat kepada manusia. Ia merupakan antara nikmat yang Allah S.W.T kurniakan kepada manusia.

Maksud perkataan (الرَيْحَانُ) dalam kalangan ahli leksikografi dan tafsir:

1. Rezeki, penghormatan kepada penghuni syurga dan anak.
  2. Semua jenis tumbuh-tumbuhan berbau (مَشْمُومٌ) yang mempunyai bau yang harum.
  3. Nama sejenis tumbuh-tumbuhan berbau harum dalam kalangan jenis bunga dan sayuran.
  4. Bunga-bunga yang mengeluarkan bau yang harum.
-

-
5. Semua jenis sayur-sayuran yang baru mengeluarkan putik yang berbau harum.
  6. Daun yang tidak boleh dimakan.
  7. Pokok selasih.
  8. Semua jenis pokok dan tumbuh-tumbuhan berbau (مَشْمُومٌ) yang berbau yang harum.
  9. Pokok al-As.
  10. Jenis pokok yang terdapat dalam spesis pokok al-As.
  11. Sayur-sayuran hijau dan bijirin-bijirin yang boleh dimakan.
-

Tafsiran perkataan (الرَّيْحَانُ) menurut ahli hadith:

1. Semua jenis tumbuhan-tumbuhan berbau (مَشْمُومٌ) yang mempunyai bau yang harum. Ia juga merujuk kepada jenis pokok renek yang senang dibawa.
  2. Jenis sayur-sayuran yang berbau wangi tetapi rasanya pahit.
-

Perkataan (الرَّيْحَانُ) dari sudut philologi Arab:

1. Penduduk Iraq dan Syam merujuk perkataan (الرَّيْحَانُ) kepada pokok selasih.
  2. Penduduk Maghribi pula merujuk perkataan (الرَّيْحَانُ) kepada pokok al-As.
  3. Penduduk Yaman mengenali pokok al-As dengan nama pokok al-Hadas (الْهَدَسُ) dan bukannya (الرَّيْحَانُ).
-

Bidang geografi:

1. Pokok selasih merupakan sejenis tumbuhan darat yang hidup di kawasan Mediterranean di Selatan Eropah dan Timur Afrika. Gambaran tentang pokok ini banyak disebut dalam syair-syair Arab lama kerana ia tumbuh dengan subur di kawasan oasis padang pasir.
  2. Pokok al-As hidup di kawasan yang lembab dan terlindung dari cahaya matahari. Pokok ini berasal dari India. Spesis pokok ini tumbuh dengan subur di kebanyakan kawasan Asia.
-

Berdasarkan jadual di atas, perkataan (الرَّيْحَانُ) secara khususnya merujuk kepada sejenis tumbuh-tumbuhan renek yang berbau harum. Perbincangan dalam menentukan jenis tumbuh-tumbuhan ini berlaku kerana terdapat dwi penggunaan perkataan (الرَّيْحَانُ) dalam kalangan masyarakat Arab. Penggunaan perkataan (الرَّيْحَانُ) dalam masyarakat Arab merujuk kepada dua jenis tumbuhan yang berbeza iaitu pokok selasih dan pokok al-As. Bagi mendapatkan maksud yang tepat perkataan (الرَّيْحَانُ) seperti yang digambarkan dalam surah *al-Rahman*, perbincangan dilakukan dalam sudut bahasa yang merujuk kepada bidang leksikografi Arab, bidang tafsir, bidang hadith dan philologi Arab. Walau pun begitu, data-data yang diperolehi masih lagi tidak dapat memberi gambaran yang tepat tentang maksud pokok (الرَّيْحَانُ) seperti yang digambarkan dalam surah *al-Rahman*.

Perkataan (الرَّيْحَانُ) yang disebut secara umum dalam Al-Qur'an Al-Karim diperincikan maksudnya dalam hadith Nabi S.A.W. Dalam hadith yang dinyatakan, pokok (الرَّيْحَانُ) merujuk kepada jenis tumbuhan renek yang boleh dimakan dan mempunyai rasa yang pahit. Ciri lain yang dinyatakan dalam hadith Nabi S.A.W ialah pokok (الرَّيْحَانُ) ini ringan dan mudah dibawa serta berbau harum. Kedua-dua jenis pokok ini (selasih dan al-As) adalah dari jenis tumbuh-tumbuhan renek, senang dibawa dan berbau harum. Walau pun terdapat hadith yang memperincikan ciri-ciri yang terdapat pada pokok (الرَّيْحَانُ) ini, tetapi ia masih tidak dapat menjelaskan secara tepat apakah sebenarnya maksud perkataan pokok (الرَّيْحَانُ) yang dimaksudkan dalam Al-Qur'an Al-Karim. Ini kerana kedua-dua jenis pokok ini (selasih dan al-As) mempunyai ciri-ciri yang sama dan sepadan seperti mana yang dinyatakan oleh Hadith Nabi S.A.W.

Oleh itu, untuk mendapatkan maksud perkataan (الرَّيْحَانُ) yang tepat dan hampir kepada maksud yang dinyatakan dalam Al-Qur'an Al-Karim, para pengkaji Al-Qur'an Al-Karim melihat dari ciri-ciri philologi Arab dan sejarah perkembangan bahasa Arab serta habitat geografi pokok selasih dan pokok al-As yang sepadan dengan maksud yang digambarkan dalam surah *al-Rahman*. Peringkat seterusnya ialah penggunaan elemen geografi bagi menyokong fakta yang sedia ada dalam membuat tafsiran terhadap maksud pokok (الرَّيْحَانُ) seperti yang digambarkan dalam surah *al-Rahman*. Perbincangan berkaitan dengan elemen geografi dalam proses pentafsiran perkataan (الرَّيْحَانُ) ini

melibatkan ciri-ciri fizikal dan habitat semula jadi pokok selasih dan pokok al- As. Dalam perbincangan ini, ciri-ciri fizikal dan habitat semulajadi pokok selasih adalah bertepatan dengan pokok (الرَيْحَانُ) seperti yang digambarkan oleh Al-Qur'an Al-Karim berbanding pokok al- As.

Melihat kepada aspek philologi dan sejarah perkembangan bahasa Arab, penduduk Iraq dan Syam merujuk perkataan (الرَيْحَانُ) sebagai pokok selasih. Manakala penduduk Maghribi pula merujuk perkataan (الرَيْحَانُ) sebagai pokok al-As. Selain itu, penduduk Yaman mengenali pokok al-As dengan nama pokok al-Hadas (الْهَدَسُ) dan bukannya (الرَيْحَانُ). Faktor kedudukan Iraq dan Syam yang berhampiran dengan Hijaz berbanding Maghribi menyebabkan bahasa penduduknya dijadikan rujukan dalam permasalahan berkaitan dengan istilah-istilah yang terdapat dalam Al-Qur'an Al-Karim. Ini kerana, Al-Qur'an Al-Karim diturunkan di sekitar Makkah dan Madinah.

Selain itu, dalam sejarah juga telah mencatatkan bahawa perkembangan bahasa dan bangsa Arab bermula pada zaman Nabi Ismail a.s setelah Makkah yang didiami oleh saidatina Hajar a.s bersama anaknya Nabi Ismail a.s didatangi oleh sekumpulan kabilah Arab dari negara Yaman. Kabilah ini dikenali dengan nama Jurhum. Nabi Ismail a.s mempelajari bahasa Arab dari kabilah tersebut dan bahasa Arab terus subur di bumi Makkah sehinggalah berlakunya peristiwa penurunan wahyu (Al-azraqiy, 2003:1:83). Berbeza dengan sejarah bahasa Arab dalam kalangan penduduk Maghribi. Sejarah perkembangan bahasa Arab di tempat mereka adalah baru berbanding dengan sejarah perkembangan bahasa Arab penduduk Yaman. Oleh itu, keaslian istilah-istilah yang terdapat dalam bahasa Arab perlu merujuk kepada bahasa Arab dari kawasan asalnya iaitu bahasa penduduk Yaman, Iraq dan Syam yang dijadikan sebagai rujukan untuk tafsiran bagi perkataan (الرَيْحَانُ) berbanding penduduk Maghribi.

Habitat geografi pula, pokok selasih merupakan tumbuhan darat dan hidup dengan subur di kawasan Mediterranean di Selatan Eropah dan Timur Afrika. Pokok selasih ini banyak kelihatan di oasis-oasis padang pasir di negara-negara Arab. Manakala pokok al-As pula berasal dari negara India dan memerlukan cuaca yang lembab serta terlindung dari cahaya matahari untuk tujuan tumbesaran. Pokok ini banyak terdapat di kawasan Asia yang iklimnya panas serta lembab sepanjang tahun di samping memerlukan kepada teduhan matahari untuk hidup. Oleh itu, ia tidak banyak kelihatan di negara-negara Arab yang bentuk muka buminya menerima pancaran terus cahaya matahari. Melalui ciri-ciri habitat geografi kedua-dua tumbuhan ini, maka jelas menunjukkan bahawa maksud yang tepat atau hampir terhadap tafsiran perkataan (الرَيْحَانُ) seperti yang digambarkan dalam surah *al-Rahman* dan hadith Nabi S.A.W adalah merujuk kepada pokok selasih dan bukannya pokok al-As.

KESIMPULAN

Perkataan *al-Rayhan* (الرَيْحَانُ) yang terdapat dalam surah *al-Rahman* secara umumnya merujuk kepada semua jenis tumbuh-tumbuhan renek yang merangkumi sayur-sayuran dan ulam-ulaman yang berbau harum dan boleh dimakan. Manakala untuk jenis tumbuh-tumbuhan yang lebih khusus, ia merujuk kepada dua pendapat. Pendapat pertama merujuk kepada maksud pokok selasih dan pendapat kedua merujuk kepada maksud pokok al-As. Perbincangan berkaitan dengan perkataan (الرَيْحَانُ) ini adalah satu *al-'Ijaz al-Lughawiy* dalam Al-Qur'an Al-Karim.

Perbezaan dalam pentafsiran perkataan *al-Rayhan* ini adalah disebabkan oleh tiga faktor. Faktor-faktor tersebut ialah:

1. Perkataan ini merujuk kepada jenis tumbuhan yang terdapat dalam syurga.
2. Perkataan ini juga tidak dibahaskan secara terperinci pada zaman Nabi S.A.W.

3. Perkembangan bahasa dan bangsa Arab yang merentasi sempadan tanah Arab telah mengakibatkan wujudnya variasi penggunaan istilah yang pelbagai dari kelompok penutur yang berlainan.

Dalam proses menentukan tafsiran yang tepat atau hampir terhadap maksud perkataan *al-Rayhan* (الرَيْحَانُ) dalam surah *al-Rahman*, elemen geografi turut digunakan dalam menghuraikan ciri-ciri fizikal dan habitat pokok selasih dan pokok al-As. Hasil dari perbincangan yang telah dilakukan, data rujukan dari bidang tafsir, leksikografi Arab, hadith dan philologi Arab masih tidak dapat memberi maksud yang tepat terhadap perkataan *al-Rayhan* (الرَيْحَانُ) ini. Oleh itu data dalam bidang geografi digunakan sebagai rujukan terhadap permasalahan ini. Hasil daripada data dalam bidang geografi menunjukkan bahawa tafsiran tepat terhadap perkataan *al-Rayhan* (الرَيْحَانُ) adalah merujuk kepada pokok selasih berbanding pokok al-As. Melalui perbincangan ini juga jelas menunjukkan bagaimana elemen geografi memainkan peranan yang penting dalam pentafsiran ayat-ayat tertentu dalam Al-Qur'a Al-Karim.

Walaupun pendapat yang mengatakan pokok (الرَيْحَانُ) sebagai pokok selasih adalah lebih kuat hujahnya berbanding pendapat yang mengatakan pokok (الرَيْحَانُ) sebagai pokok al-As, tetapi kedua-dua pendapat ini diterima dalam membuat penerangan berkaitan dengan perkataan (الرَيْحَانُ) dalam Al-Qur'an Al-Karim. Wa Allahu A'lam.

RUJUKAN

- 'Abd al-Mun'im Fahim al-Hadiy. (1998). *'Alim al-Nabat Fi Al-Qur'an Al-Karim*. Kaherah: Dar al-Fikr al-'Arabiyy.
- 'AbdulLatif al-Khayyat. (t.t), *Tafsir al-Muyaisar*. Jeddah: Maktabah al-Najah.
- Abu al-Layth, Nasir bin Muhammad Ibrahim al-Samarqandiy. (1993). (e.d) 'Aliy Muhammad Ma'wad. *Bahr al-'Ulum*. Beyrut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyat.
- Abu al-Qasim, Muhammad bin Ibrahim al-Ghasaniy al-Wazir. (1990). (e.d) Muhammad al-'Arabiyy al-Khitabiyy. *Hadiqat al-Azhar fi Mahiyat al-'Usyb wa al-'Iqar*. Beyrut: Dar al-Gharb al-'Islamiyy.
- Abu Bakar, Muhammad bin Zakaria al-Raziyy. (2000). (e.d) Muhammad Muhmmad Isma'il. *al-Hawiy fi al-Tibb*. Beyrut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyat.
- Abu Ishaq al-Zajjaj, Ibrahim bin al-Sirriyy bin Sahal. (1998). (e.d) 'Abd al-Jalil 'Abduh Syalbiyy. *Ma'aniyy al-Qur'an wa l'rabuh*. Beyrut, Lubnan: 'Alim al-Kutub.
- Abu Ubaidat, Ma'mar bin al-Muthanna. (1954). (e.d) Fu'ad Sizkin. *Al-Majaz al-Qur'an*. Kaherah, Mesir: Maktabat al-Khanajiy.
- Ahmad al-Faiyumiyy, Ahmad bin Muhammad bin 'Aliy al-Muqriyy. (1977). (e.d) 'Abd al-'Azim al-Syanawiy. *Al-Misbah al-Munir fi al-Gharib al-Syarh al-Kabir li al-Rafa'iy*. Kaherah: Dar al-Ma'arif.
- Ahmad bin Muhammad bin Hanbal. (1995). (e.d) Ahmad Muhammad Syakir. *al-Musnad*. Kaherah: Dar al-Hadith.
- Ahmad Qudamat. (1982). *Qamus al-Ghaza' wa al-Tadawiy bi al-Nabat*. Beyrut: Dar al-Nifas.
- Ahmad Syam al-Din. (1991). *al-Tadawiy bi al-'Asyab wa al-Nabat Qadiman wa Hadithan*. Beyrut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyat.
- Al-'Asqalaniyy, Ibn Hajar Ahmad bin 'Aliy. (1997). *Fath al-Bariyy Syarh Sahih al-Bukhariyy*. al-Riyyad: Dar al-Salam.
- Al-Asma'iy, Abu Sa'id 'Abd al-Malik bin Quraib. (1908). (e.d) Auqasat Hafnir. *Kitab al-Nabat wa al-Syajar*. Beyrut: al-Kathulikiyyat li al-Aba' wa al-Yasu'iyyin.
- Al-Azhariyy, Abu Mansur Muhammad bin Ahmad. (1976). (e.d) Rasyid 'Abd al-Rahman al-'Abidiyy. *Tahzib al-Lugat*. Kaherah: Maktabat al-Khanjij.
- Al-Azraqiy, Abu al-Walid Muhammad bin 'Abdullah. (2003). (e.d) 'Abd al-Malik bin 'Abdullah al-Dahisy. *'Akhbar Makkat wa Ma Ja'a min al-Athar*. Makkah, Arab Saudi: Maktabat al-'Asadiyy.

- Al-Farra', Yahya bin Ziad. (1983). (e.d) Ahmad Yusuf Najatiy. *Ma'aniy al-Qur'an*. Beyrut: 'Alim al-Kutub.
- Al-Jawhariy, Isma'il bin Hamad. (1965). (e.d) Ahmad 'Abd al-Ghafur al-'Attar. *Al-Sihhah Taj al-Lughat wa Sihhah al-'Arabiyyat*. Beyrut: Dar al-'Ilm Lilmalayyin.
- Al-Maraghiy, Ahmad Mustafa. (1946). *Tafsir al-Maraghiy*. Mesir: Maktabat Mustafa al-Banniy.
- Al-Nisaburiy, Muslim bin Hajjaj. (1998). *Al-Manhaj Syarh Sahih Muslim bin Hajjaj*, Beyrut, Dar al-Ma'rifat.
- Al-Qanujjiy, Sadiq Hassan Khan. (1992). (e.d) 'Abdullah bin Ibrahim al-Ansariy. *Fath al-Bayan Fi Maqasid al-Qur'an*. Beyrut: Maktabat al-'Asriyyat.
- Al-Qurtubiy, Abu 'Abdullah Muhammad bin Ahmad. (2006). (e.d) 'AbdulLah bin 'Abd al-Muhsin al-Turkiy. *Al-Jami' li Ahkam Al-Qur'an*. Beyrut: Muassasat al-Risalat.
- Al-Syanfara. (1996). (e.d) Amil Badi' Ya'akub. *Diwan al-Syanfara*. Beyrut: Dar al-Kutub al-'Arabiyy.
- Al-Zabidiy, Muhammad Murtada al-Husainiy. (1965). (e.d) 'Abd al-Satar Ahmad Faraj. *Taj al-'Arus Min Jawahir al-Qamus*. Kuwait: Matba'at al-Hukumat al-Kuwait.
- Hamid Muhammad al-Jasir. (2006). *Mu'jam Qaba'il al-Mamlakat al-'Arabiyyat al-Sa'udiyyat*. Riyad: al-Nadiy al-'Adabiy.
- Ibn al-Wardiyy. (t.t). (e.d) Muhammad Sayyid al-Rafa'iy. *Manafi' al-Nabat wa al-Thamar wa al-Buqul wa al-Fawakih wa al-Khadarawat wa al-Rayahin*. Syiria: Dar al-Kitab al-'Arabiyy.
- Ibn Manzur, Jamal al-Din Abu al-Fasl Muhammad. (1996). *Lisan al-'Arab*. Beyrut: Dar I'hya' al-Turath al-'Arabiyy.
- Ibn Qaiyyum al-Jawziyyah, Syam al-Din Muhammad bin Abu Bakar Ayyub. (t.t). (e.d) 'Abd al- Ghaniy 'Abd al-Khaliq. *al-Tibb al-Nabawiy*. Beyrut: Dar al-Fikr.
- Ibn Sina, Abu 'Aliy al-Hussin bin 'Aliy. (1999), (e.d) Muhammad Amin al-Danawiy. *Al-Qanun fi al-Tibb*. Beyrut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyat.
- Kokab Diyab. (2001), *al-Mu'jam al-Mufasssal fi al-Asyjar wa al-Nabat fi Lisan al-'Arab*. Beyrut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyat.
- Wahbat al-Zuhayliy. (2009). *Al-Tafsir al-Munir fi al-Akhidat wa al-Syari'at wa al-Minhaj*. Beyrut: Dar al-Fikr.